23 X 70

EESTI PÄEVALEHT

ESTNISKA DAGBLADET
12. aastakäik
Toimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja (ansv. utg.) Hans Schöler
Peatoimetus ja talitus:
EESTI MAJAS, Stockholmis, sissekäik, Kocksgränd 3
Aadress: Box 16320
103 26 Stockholm 16
Telefon: 21 84 46
Toimetus Eskilstunas:
Toimetaja Jüri Aus
Aadr.: Eesti Päevaleht, Box 128, 631 02 Eskilstuna. Tel.: 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 28350
Tellimishinnad:
Aasta .... kr. 155:—
Termin (4 kuud) ...... kr. 56:—
Kuu .... kr. 15:—
Kuulutusehind 75 ööri mm.
Ärikuulutused 1 kroon mm.
Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB
Eskilstuna 1970

Eskilstuna-Kuriren
Teisipäeval, 13. oktoobril 1970
Upplaga C
Nr. 237 (3521)

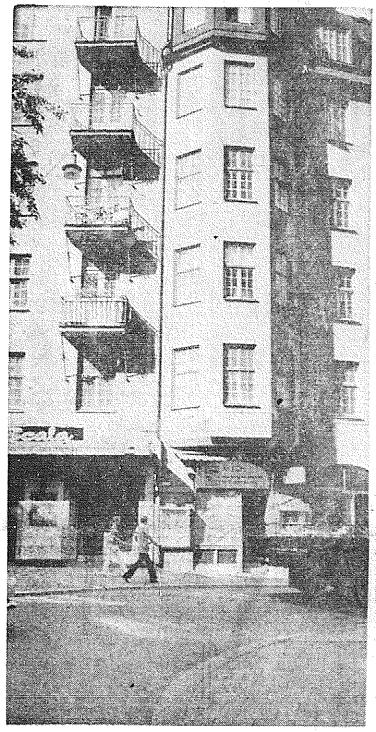

Uus Eesti Maja oli Aftonbladeti järele kiireks sissetulekuallikaks vahepealsele omanikule, s.o. maja müüjale. (EPL-foto Lepper)

Eesti SÕJAMEESTE päevad Ühendriikides

Eesti Vabadusvõitlejate Päevadel, mis peeti Long Islandil Eesti Külas, koondatud ulatuslik kava, mis osavõtjaile pakkus mõndagi huvitavat ja õpelikku, kuid samal ajal ka meelelahutust. Eesti Vabariigi esindaja Ernst Jaakson saatis kokkutulekule tervituslähkituse ja Eesti Rahvuskomitee esimees Heikki Leesment oli isiklikult aktusel tervitamas. Toimus mitmeid nõupidamisi välisvõitluse taktika alal ja näitustel-väljapanekutel esitati peale kujutavkunsti tööde fotosid ning fotodokumente, mis avalikkusele olid esmakordselt kättesaadavad.

Vabadusvõitlejate Päevade aktuseks kogunes rahvas lastekodu peahoone ja langenud sõdalaste mälestussamba vahelisele väljakule, kuhu oli paigutatud istmed. Rahva püsti seistes toodi võitlejate ühingute vormiriietuses sõjameeste poolt USA, Eesti, Eesti Vabadusvõitlejate Liidu ja liikmesühingute lipud ja paigutati rivis monumendi ette, mida valgustasid helgiheitjad.

Sopran Epp Karike Jürima laulis USA hümni, mille järele EV Liidu esimees Gerhard Buschmann ütles aktuse avasõnad ja loeti ette E V esindaja Ernst Jaaksoni läkitus.

Palvuse pidas õpet. Andres Taul Noor vaimulik võttis oma südanthaaravas vaimulikus kõnes päeva mõtte kokku kahes mõistes: mälestus ning kohustus. Mälestus Eesti vabaduse eest võideldes langenud meestest ja ka naistest, ja kohustus praegu vabaduses elavatele eestlastele jätkata poolelioleval võitlust nende abinõudega, mis meil praegu selleks on kasutada.

Langenute mälestuse austamiseks paigutas Long Islandi Eesti Võitlejate ühingu liige Ella Ojandu, kandes sõjameeste organisatsioonide ühist vormiriietust, monumendile elavatest lilledest pärja.

Ühingu surma läbi lahkunud liikmete nimed loeti ette, mille järele sopran Epp, Karike Jürima laulis Juhan Aaviku mälestuslaulu langenud kangelastele.

Aktusekõne pidas EV Liidu aseesimees major Aleks Kurgvel, analüüsides võimalusi ning viise, kuidas tugevdada Eesti vabadusvõitlust väljaspool kodumaad ja kuidas säilitada selleks vajalikku eestlaskonna elujõudu ning rahvuslikku meelsust, eriti just kodu ja eesti kooli kaudu.

Näitekunstnik Kustas Viljur deklameeris hingestatult Bernard Kangro nägemuslikku "Kodutuleku", mis kujutab võõrsilt kodumaale saabuja tundeid, aga ka ängistust aastakümnete kestvusel muutunud kodumaa pärast.

Tervituseks võttis esimesena sõna Eesti Rahvuskomitee esimees Heikki Leesment tõstes esile eesti sõjameie rahvuslikus välisvõitluses ja kutsudes kõiki eestlasi kaasa tööks ning võitluseks Eesti vabaduse eest teoga ning ka majandusliku panusega.

Tervitusi Ülemaailmselt Eesti Võitlejate Keskuselt, vaba maailma maade eesti sõjameeste organisatsioonide koostööorganilt tõi selle esimees Avdy Andresson, samuti oli kirja- ja telegraafiteel tervitusi reast võitlejate ühingutelt, mis kauge maa tõttu ei saanud aasta-kokkutulekust osa võtta.

Sopran Epp Karike Jürima laulis veel kaks sündmusekohast laulu, mille järele peremeesühingu sõnaosav aseesimees Johannes Tiisler pani meeleolurikkale aktusele oma lõppsõnaga mõjuva lõpupunkti. Lauldi Eesti hümni.

Ühingu sekretär Jaan Muks, kes toimis teadustajana, juhtis aktusekava käiku sõnameheliku täpsuse ning tempoga.

Aktusele järgnes kohe rahvapidukoosviibimine lastekodu peahoones.

Järg. lhk. 2.

E. Daladier SURNUD

PARIIS — Pariisis suri 86 aasta vanuses prantsuse poliitik Eduoard Daladier, kes 1938 koos Hitleri, Mussolini ja Chamberlainiga kirjutas alla niinimetatud Münchenilepingule. Leping, mis nägi ette "meie ajastu rahu", sisaldas faktiliselt suurvõimude nõusoleku Tshehhoslovakkia tükeldamiseks, ilma et Tshehhi valitsusel oleks ühtki võimalust kaasa rääkida.

Hiljem seletas Daladier, et teist alternatiivi Prantsusmaal ei olnud, kuna Saksa sõjalised ja majanduslikud ressursid olid liiga ülekaalukad. "Hingetõmbeaega" kasutas Daladier prantsuse sõjajõudude ülesehitamiseks. Pärast Saksamaa sissetungi Poolasse kuulutas valitsusjuht Daladier sõja ilma parlamenti konsulteerimata. Vichy-valitsuse korraldusel arreteeriti Daladier ja 1943 viidi ta Saksamaale, kus ta viibis vangina sõja lõpuni. Pärast sõda valiti Daladier tagasi parlamenti ja ta tegutses aktiivse poliitikuna aastani 1958, olles muuhulgas radikaalse sotsialistliku partei esimees ja Avignoni linnapea.

Eesti Maja müüja teenis 6 nädalaga 575.000 krooni

Õhtuleht Aftonbladet ründas 8. oktoobril uue Eesti Maja müüjaid, süüdistades neid ülemäärase kasumi võtmises. Artiklist selgub nimelt, et AB Flygbostäder Ronnebys, mille direktoriks on Sten Mörtstedt, on Vallingatan 32—34 asuva kinnisvara omandanud ainult kuus nädalat varem 1.825.000 miljoni krooni eest ja müünud Aktsiaselts Eesti Majale 2.400.000 krooniga. Seega on müüja kasu tehingust olnud 575.000 krooni. Ajaleht ütleb: "Üks suuremaid spekulatsioonivõite, mida oleme kuulnud, märgitakse linna kinnisvaraametis". Äri demonstreerib, kuidas praegu kinnisvarade spekulatsioon õitseb Stockholmis. Linnal on ostu eesõigus, kuid sellel ei ole küllaldaselt raha vaheletulemiseks seal kus linnaplaan seda otse ei nõua. Spekulatsioon on pealegi täiesti legaalne.

Mis puutub Aaktsiaselts Eesti Maja poolt ostetud kinnisvara Vallingatanil, siis linna ostueesõiguse kasutamise küsimus otsustatakse kinnisvaraametis 13. oktoobril kinnisvaradelegaatide poolt. Linna ostueesõigus lõpeb 20. novembril. Enne seda peab linnavolikogu tegema vormilise otsuse. Teatavasti on kinnisvara üleandmine eestlastele pikendatud kokkuleppel müüjaga kuni 1. detsembrini. Kui üleandmist ei toimu, tühistub ost. Peab vaid ütlema, et linn ei ole senini oma ostu eesõigust saanud kasutada.

Aftonbladet märgib, et AB Flygbostäder ostis hoone perekond Werneri käest, keda esindas advokaat Einar Werner. Kinnisvara müüdi ära 1. juulil, kusjuures kasutati veel üht vahemeest, ilma et müügihind oleks muutunud. Augusti keskel selgus, et Flygbostäder kavatseb maja edasi müüa. Oli leitud ostja — AB Eesti Maja.

Aftonbladet on intervjueerinud AB Flygbostäder direktorit Sven Mörtstedti, kes on ütelnud:

"Äri ei ole veel teostatud, kontrakti võib anulleerida. Meil oli endil alles löök, kus me maksima terve miljoni liiga palju ühe Sollentuna maja eest."

Aftonbladet jätkab:

"Ostja, Eesti Maja, peab maksma osa remontidest Wallingatanil, kuid Mörtstedt väidab, et AB Flygbostäder kui müüja on osaline fasaadi renoveerimises. Lisanduvad kulud kinnistamisel, elanike evakueerimisel ja kalliks minevate remontidega.

"Võibolla jääb järele pisut üle 300.000 kasumina," on ütelnud dir. Mörtstedt. Meil on ju firmas paarkümmend teenistujat, kellele me ka peame mõtlema. Ostjad võivad teha täpselt nii nagu nad soovivad. Kujutan, et meie väga hästi võime maja omale jätta . . ."

Mis puutub Stockholmi linna ostueesõigusse, siis kehtib see ostu kohta 1. juulil, s.o. linna saab hoone osta tookordse hinnaga (1.825 milj. krooni). Kui linn eesõigust ei kasuta, teostub kinnistamine vahepealsele omanikule ja müük selle poolt Eesti Majale jõustub. Linnavalitsus ei ole Aftonbladetile avaldanud, kas linn astub vahele või mitte.

Mis puutub hoone fassaadi renoveerimisse, siis on AB Flygbostäder "kaasas" sel viisil, et firma teostab krohvi korrastamise ja värvimise Eesti Maja ülesandel, seega ei kuulu see töö, mis juba on teostatud, ostulepingu järele hinna sisse, vaid makstakse eraldi välja müüjale kui ettevõtjale. Ka siseremondid ei kuulu hinna sisse, nagu EPL kuuleb.

Dr. A. Kõvamees Ühendriikides

Dotsent Argo Kõvamees, veresoonte kirurg Serafimerhaiglast Stockholmis, sõitis pooleksteiseks kuuks USA-sse kui Karolinska Instituudi stipendiaat, selleks et osa võtta sealsete kirurgide igaaastasest kongressist.

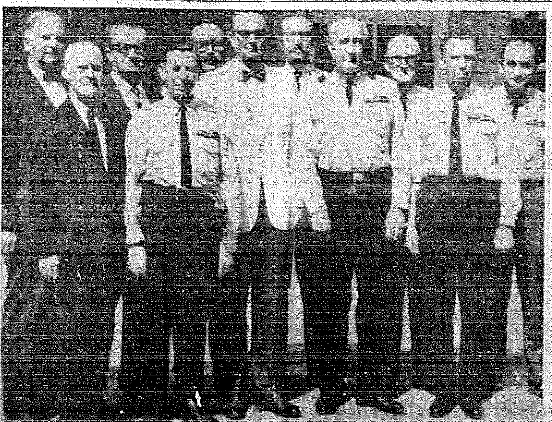

Vabadusvõitlejate organisatsioonide juhtivaid tegelasi USA-s Long Islandi Eesti Külas toimunud võitlejate päeval koos külalistega. Seisavad vasakult: Meeme Mälgi (NY), Priit Aas (L. I.), Eduard Vallaste (NY), Johannes Pedak (Baltimore), Jyri Kork (Washington), ERKÜ esimees H. Leesment, Mäido Kari (Washington), liidu esimees Gerhard Buschmann (Washington), Aleks Kurgvel (NY), Eduard Ojandu (L. I.) ja Endel Kool (Connecticut).

Tallinna väraval Helsingis
Mida sisaldab vene ankeet

(ME) — Tallinn on suvekuudeks nihutanud oma "värava" üle Soome lahe Helsingisse. Paljud eestlased koputavad sellele ja küsivad luba külastada oma kodumaad koos tuhandete soomlastega, kes teevad nädalalõpureise Eesti pealinna. Aga Helsingi tänavatel võib kohata ka neid, kes viibinud 4 tundi laevareisil, et heita pilk läbi ettenihutatud "Tallinna värava" võõrsile. Milline on tänapäeva Helsingi pale? Kas Soome pealinn on jäänud maha Läänemaailma elutuksest oma suure naabri varjus? Neile küsimustele püüdis leida vastust toimetaja Heino R e b a n e, kes nädalapäevad viibis hõimuvellede juures "Tallinna väraval." Oma muljetest ta jutustab reas matkakirjades.

Helsingi turul. Ülal pohlamüüjad, all kartulipaadid müügikastidega ninas.

"Fazeri" juures serveeritakse kohvi ikka kannus ja hea kombe kohaselt kuulub sinna juurde klaas külma vett. Parlamendihoone võimas fassaad, Aleksanderinkatu, Paavo Nurmi väike äri, lillelaud "kolme sepa" kuju juures — nad on seal nagu vanasti. Aga Vana Üliõpilasmaja laial trepil taovad trummi paljasjalgsed hipid, raudteejaama väljakul ajavad busside diiselmootorid paksu suitsu, välkased autod kihutavad tänavatel ja nende vahelt voolab tuhandeid jalakäijaid. Helsingi südalinn on jäänud kitsaks, vananenud, tuhmunud ja võitleb saastatud õhuga. Probleemid, milledele lahendust otsivad kõik suured keskused ja Helsingi oma 520.000 elanikuga pole mingi õnnelik erand.

Mulle üteldi, et Tokio linnaisad Helsingis käies tõmbasid kopsud täis ja kiitsid põhjamaa puhast õhku. Selles ei saa kahelda, teades, et Jaapani pealinna õhk on kõige "paksem" maailmas. Oleneb ju kõik sellest, kust kandist tuleb külastaja. Omal ajal Tallinnast üle Soome lahe sõites imetlesime suuril silmil Helsingi massiivsete hoonete säravat graniitkatet, Stockmanni kaubamaja jahmatamapanevat suurust ja kaupade mitmekesidust.

Torontost üle New Yorgi saabujale näib põhjamaade kuulus kaubamaja teiste kõrval nagu minevikku vajununa ja Helsingi südalinna majad nagu vajaksid suurt pesupäeva.

*

Aga jalutuskäigust läbi südalinna on liiga vähe, et teha otsus tänapäeva Helsingi kohta. Soome pealinnas peab veetma nädalaid, otsima üles tema sisu ja elutukse. See pole mitte lihtne, sest testreid on Helsingis

Järg. lhk. 2.

Reisilaev "Tallinn", mis kurseerib Tallinna ja Helsingi vahel. Muidugi on laeva nimi vene tähtedega . . .

UNIVERSITAS TARTUENSIS
E. V. ülikooli koguteos ilmus

Mõne päeva eest tõi post Lundist postipaki, mis sisaldas kauaoodatud raamatu. Selleks kauaoodatud raamatuks oli Tartu ülikooli mälestusraamat, koostatud Tartu ülikooli kasvandiku mag. phil. Bernard Kangro poolt ja välja antud Eesti Kirjanike Kooperatiivi poolt Lundis. Enne kui selle raamatu juurde asuda tuleb paratamatult kinninaelutada tõika, et Eesti Kirjanike Kooperatiiv on välja annud terve rea ilusaid mälestusraamatuid, millel peale kõige on see hea omadus, et nad oma formaadilt on ühesuurused. Ma mõtlen nende raamatute all nelja raamatut Eesti kui maa kohta, koguteost Eesti talu, mälestusraamatut Eesti Vabariik ja nüüd mälestusraamat Eesti ülikooli kohta.

Juba raamatu ümbrispaber on meeldiv — ülikool ja tema hooned ja nendele paigutatud nelja iseseisvusaegse Alma Materi juhid: Peeter Põld, Heinrich Koppel, Johan Kõpp ja Hugo Kaho.

Raamat on nagu üteldud suureformaadiline ja selle ulatus on 192 lehekülge, millele on siis paigutatud nii tekst kui ka pildid vaheldumisi. Pilte on raamatus üle 400 ja on tõesti imekspandav, et koostaja on saanud kokku sedavõrd ammendava pildimaterjali nii ülikooli õppetöö ja õppejõudude kohta kui ka üliõpilaste vabaaja tegevuse kohta. Pilte on haruldasi ja nende kvaliteet on hea.

Raamatu lõpus on nimekiri rikkalikust allikmaterjalist, kus kiirel vaatlusel paistis puuduvat Eesti Entsüklopeedia täienduskõide (mille puudus mõnes osas on ennast tunda annud). Ka selles osas tuleb koostajale au anda, et on suudetud selles ulatuses materjali koguda ja läbi töötada. Peale selle on lõpus veel nimede register ja ettetellijate nimestik, kuhu tellija nime järele on ka märgitud tema õppeala, akadeemiline kuuluvus ja asukohamaa. Selle viimase osa vajaduse kohta võivad olla eriarvamused.

Kogu raamatu sisu on üles ehitatud järgnevale süsteemile — esialgselt ülikoolid Eestimaal enne Eesti Vabariigi Tartu ülikooli. Tegelikult on ju siin tegemist sama ülikooliga, kuid seda on valitsetud mitmete erivõimude poolt kuni ükskord "Meie võtame ainult vastu Gustav Adolfi ja teiste maa endiste valitsejate pärandusse kui täis- ja ainuõiguslikud pärijad. . ." nagu ütles ülikooli kuraator Peeter Põld avaaktusel 1. dets. 1919. Käsitlemist leiavad kõik erivõimude ülikoolid.

Sellele järgnev ajalooline ülevaade Tartu eesti ülikooli asutamisest koos sellele eelnevate kavade ja sõjakeerises toimunud arutlustega.

Tartu ülikooli tegevus on jaotatud kahte osa ja seda ülikooli seaduste järele. Ülikooli administratiooni osas on ülikoolil olnud kaks seadust. Esimene, mis raamatus kannab nimetust 1925. aasta seadus ja teiseks 1932. aasta seadus, mis hakkas kehtima 1938. Selle järele leiab kirjeldamist nii tekstis kui piltides õppetegevus teaduskondade järele peaaegu 50-l leheküljel. On püütud ära tuua kõikide õppetoolide tegevus, õppejõudude ja üliõpilaste arv, õppejõudude — vähemalt professorite — pildid jne. Teaduslikele asutustele ja akadeemilistele koondistele on pühendatud omaette peatükk ja kogu üliõpilaskonna tegevus on jaotatud kolme osa: ajalooline ülevaade Tartu ülikooli üliõpilasest eestiaegsed üliõpilasorganisatsioonid on saanud peaaegu 50 lehekülge ja Tartu ülikooli üliõpilaskond kui selline kümmekond lehekülge. Raamatu teksti osa lõpeb Tartu ülikooli likvideerimisega N. Liidu okupatsioonivõimu poolt.

Meie mälestusraamatute ja ülevaadete osas on alati raskeimaks momendiks andmete ja materjali saamine. Koostajal magister N. Kangrol on õnnestunud tõesti muretseda väga arvurikkalt kirjandust, mida ta on ka ohtralt kasutanud. Raskeimaks on aga osutunud kahe-kolme viimase aasta kohta andmete saamine ja seal on nii mõnigi lünk sisse juhtunud. Ühelgi vääratusel pole määravat tähtsust, kuid siiski võiks neid märkida. Nii näiteks toob koostaja lk 36-l ära õppejõudude jagunemise ja arvu, milleks on kokku 285 isi-

Järg. lhk. 2.

EPL *13. oktoobril 1970*

Kuidas kohelda?

Rootsi avalikkuses on viimasel ajal palju vaieldud selle üle, kuidas peaks kohtlema sisserändajaid ja vähemusi, m.h. on seda teemat arendanud raadio OBS-programm, kus kuuldavale on tulnud kõige mitmekesisemaid hääli. Märkisime m.h., et selles programmis psühholoog Wächter teravalt vastu astus sisserändajate ja vähemusgruppide õigusele oma koolideks, kuigi ta ise on sisserändaja. Sotsiaalülikooli rektor Bengt Börjeson seevastu asus nii kultuuri- kui haridusprobleemis sisserändajate õigusi toetavale seisukohale ja oma hilisemas vastuses Wächterile ta rõhutas, et Rootsil tuleb arvestada ka rahvusvahelisi konventsioone, mida ta on alla kirjutanud. Kuuludes UNESCO-konventsiooni ratifitseerijate hulka, on Rootsi sidunud ennast arvestama sisserändajate võimalikke soove oma koolideks. See on järelikult rahvusvaheliselt üldiselt aktsepteeritud põhimõte. Pealegi — kui Wächter toob näiteid teise sugupõlve sisserändajate raskustest USA-s, siis võib ju neid argumente õieti kasutada tema enda väidete vastu. Ühelgi juhul ei ole seal saadud uurida lapsi, kes oleks saanud käia koolis oma emakeelses miljöös. Järelikult refereeritud uurimus käib just Wächteri enda seisukohtade vastu — nende raskused tulenevad ilmselt sellest, et neil puudub kultuuriline kodukoht nii vähemuse kui üldises ühiskonnas. Nende eriline olukord on just tingitud n.n. kahe tooli vahele jäämisest.

Wächter j.t. on kõnelenud vähemuste "inkapsuleerumisest" oma kitsasse gruppi, "getodest" kultuurilises mõistes jne. Siin peab ütlema, et vähemalt senini ei ole ei eesti, juudi ega ka rootsi erakoolid kujunenud mingeiks isoleerimisasutusiks, mida on näidanud neist tulevate noorte edu üldises ühiskonnas. Ei ole ilmnenud kunagi mingit eraldumist ja isoleerumist. Otse vastupidiselt: neil on koolist kaasas laiust mõlemas suunas. Rektor Börjeson juhtis tähelepanu, et konventsioon ei näe ette mingit sundust vähemuskoolidesse astumiseks, see on vanemate ja noorte endi vaba valik, mis määrab. Kui ühiskond on huvitatud minoriteetide soovidest, siis nende arvestamine on vaid kontakte tugevdav ja sildu loova toimega.

Kui ühiskond riigivõimu autoriteediga sunnib kõiki lapsi minema üldkoolidesse ja ei tunne huvi vähemuste kultuuri- ning haridusprobleemide vastu, siis tunnevad need vähemused end kahtlemata mahasurutuina ja kuidagiviisi teisejärgu kodanikena. Humaanses ja vabas ühiskonnas peaks siiski kodanikul võimalus olla valida vabalt oma lastele kooli, iseasi kui see valikuvabadus talle maksab näit. küll õppemaksu, kui ta kasutab erakooli vormi. Täiesti vastuvõetamatu on aga dotsent Wächteri sõnavõtust ilmnenud kallak nõuda, et ühiskond piiraks vanemate võimalust ja õigust oma laste kasvatuse valimiseks. Ta kardab, et erakoolides toimub "indoktrineerimine ja süüdistas muide eesti kooli rahvuslikus hoiakus, mida ta pidas "tagurlikuks". On teada, et indoktrineerimine on toimunud ka avalikes riiklikes koolides ja mõni aeg tagasi oli isegi riigi poolt toetatud õpilaste keskorganisatsiooni kommunistlikul juhtkonnal indoktrineerimine otse programmis, ilma et tookord hr. Wächter oleks protesteerinud ega ühiskonda hoiatanud. Jääb mulje, et ta kardab ainult teatud liiki indoktrineerimist, see on sellist, kus säilitatakse rahvustunne, vabaduse jagamatus ja moraalsed väärtused. Kriitika ühe diktatuurivõimu suunas on sellega "külm sõda", teise vastu aga hädavajalik ideeline angazheerimine. Selles olukorras on mõttetu kõnelda kasvatusest kui "indoktrineerimisest". Oluline on, et kodanik kasvaks tubliks, demokraatlikuks ja vabalt mõtlevaks indiviidiks, kes oskab läbi näha igas suunas lansseeritud indoktrineerimised. Ideed ühiskonna sundkasvatamiseks pärinevad teatavasti sealtpoolt, kust eestlased põgenesid.

KLA

Eesti SÕJAMEESTE

Kava täitsid sopran Epp Karike, Jürima lauludega, ühingu liige pr. E. Teder üllatusliku suupilli-virtuoosina ja "ainus ning asendamatu" Karl Linnas sõduriõhtu "hing", kes jälle organiseeris ja lavale viis rindemeeste laulugrupi, tõmmates kaasa laulma kogu saalitäie rahvast.

Üllatusmeheks kujunes ka ühingu esimees Eduard Ojandu, kes peoõhtul teadustajana toimides serveeris lavalt ametliku jutu vahele mitmeid teravmeelseid anekdoote, peamiselt nõukogudemaal valitsevast olukorrast.

Väljapanekuist kujutavkunsti alal, mida korraldas Erika Tiisler, leidsid elavat huvi osutavat vaatajaskonda Hilda Rätsepa ja Hilda Pensa maalid ja Artur Kalmi Kalevipoja-ainelised puulõiked, nendest mõned päris suuremõõtmelised.

Uklei vangilaagris asunud eesti rindemeeste elu-olu kujutavate materjalide väljapaneku, mille koostanud Eesti Arhiiv USA-s, tõi kohale ja seadis üles Endel Kool Connecticutist.

Väljapanek äratas elavat huvi. Samuti oli tihedalt vaatajaid Artur Kalmi poolt väljapanud fotodel. See oli ajalooliselt huvitav ning väärtuslik valik A. Kalmil vabas maailmas kaasas olevast viiestkuuest tuhandest fotost, mis kujutavad Eesti elu iseseisvuse algusest kuni paguluseni ja valdavas enamuses on avalikkusele tundmatud.

Ülikooli koguteos

Algus lk. 1

mest 1.12.1938. Ametlikud allikad aga ütlevad, et aasta hiljem oli see arv 402. Ja on ikkagi parem kui saame opereerida kõige viimaste ja värskeimate andmetega. Sama lugu on Eesti Teaduste Akadeemiaga. Lk 100 loetakse küll üles need kaksteist liiget, keda nimetas Vabariigi President, kuid puudub mais 1939 juurde valitud rahvusvahelise kuulsusega teadlase prof. T. Lippmaa nimi.

Ka akadeemiliste seltside osa on toimetud andmed tihti puudulikud, näit. Akadeemilise Ajaloo Seltsi osas on küll nimetatud Biograafilist leksikoni, kuid mitte E. Blumfeldti ja N. Loone koostatud "Bibliotheca Estoniae Historica", kuigi see on bibliograafias ja mille koostamine võttis tervelt kuus aastat aega.

On veel teisi ebaühtlusi. Näiteks teaduskondade õppetöö osas on loetud üles teaduskondade professuurid ja ainete lugejad. Nii aga näiteks puudub õigusteaduskonnas selles osas prof. H. Kadari nimi täielikult, kuigi oli teada, et ta oli isegi dekaaniks kellena ta nimi ka raamatus esineb, samuti pilt. Ka tundub allakirjutanule, et mitmete õppejõudude ametkohad ei vasta nende tegelikult viimasele ametkohale, paljud õppejõud on raamatus märgitud adjunkt professoritena, kuid omasid tegelikult vabariigi lõpul juba kas erakorralise või korralise professori kraadi.

Ka üksikteadlaste osas oleks ehk võinud märkida, et Annist oli "Kalevala" tõlkija, P. Ariste väitekirja teemaks ei ole minu teada mitte "Hiiu murde häälikud", vaid "Hiiu murrete häälikud", jt.

Teatav ebaselgus jääb ülikooli rektori nimetamisest 1938. aasta seaduse järele. Nimelt märgib koostaja raamatus, et ülikooli rektori nimetajaks oli riigihoidja ja rektor kuulus automaatselt Riiginõukogusse. Seaduse järele oli siiski rektori nimetajaks president, kuid 1937. aastal oli nimetajaks riigihoidja, kuna siis veel presidenti polnud valitud. Sellepärast oleks riigihoidja kui amet võinud isegi puudutamata jääda, kuna see oli erakordse aja produkt.

Mõningal juhtudel räägitakse raamatus ka akadeemilistest kraadidest, kuid puudub seletus, milliseid kraade üldse Tartu ülikool välja andis. Oli ju põhiliselt nii, et doktori kraadi andis Tartu ülikool välja kõikides teaduskondades, kuid sellest makides teistes teaduskondades, välja arvatud arstiteaduskonna arstit osakond ja loomaarstiteaduskond.

Raamatus on toodud ära väga palju nimesid ja pilte. Üliõpilaskonna osas on loetlemist leidnud ka "Üliõpilaslehe" toimetajad. Lugejail oleks olnud vähemalt samasugune huvi teada üliõpilaskonna esimehi, eriti kuna mitmed neist olid omas ametis mitu ametiaega. Ainult ühel korral on nimetatud üliõpilaskonna esimehe nime ja see oli ajutise juhatuse esimees, tol ajal kui üliõpilaskonna kuraatoriks oli prof. Tehver, kelle nimi oleks samuti võinud nimetatud olla.

Ülatoodud mõtted — kas neid nimetada iludusvigadeks või ainult maitseküsimusteks — ei ole mitte ette toodud selleks, et ilmunud mälestusraamatu väärtust vähendada. Oieti on need ette tuodud selleks, et näidata kuidas üks hea ja meeldiv, samuti väärtuslik raamat, võib lugeja mõtted tööle panna ja omi mälestusi ning mõtteid esile manada. Isegi üks külaline kodumaalt seisis imetlusega selle juures ja kinnitas: meie kes omame kõik need materjalid, ei oleks kuidagi suutelised sellist raamatut koostama ega välja andma.

Igale akadeemilisele kodanikule on see raamat vajalik, peaaegu kohustuslik, igale teisele huvitav ja uhkust tõstev. Ja seda kahel põhjusel: kust tõstev. Ja seda kahel põhjusel: esiteks et meil oli selline Universitas Tartuensis ja teiseks, et üks endine selle kooli kasvandikest on sellise raamatu koostanud.

MADIS UURIKE

Hambaarst
L. LIUS
Brommaplan'i peatuse juures.
Tel. 25 97 52.

Tallinna väraval Helsingis

Algus lk. 1

tosin, ooperimaja, kaks sümfooniaorkestrit, kümmekond kontsertsaali, kunstigaleriid, tarbekunsti keskused, muuseumid. Tuleb näha tööle ruttajaid vallutamas tänavaid, külastada eeslinnu, tööstusi mis aitasid ehitada üles pärastsõjaaegse Soome, käia kauplustes ja istuda kohvikutes, et tabada igapäevast elurütmi. Eelkõige aga tuleb kohata inimesi ja kuulda hõimukeele kodust kõla. Alles siis saab pajatada Soome pealinnast. Suutsin seda vaid osaliselt, kuid tabasin siiski selle "midagi", mis Soome teeb eestlastele nii südamelähedaseks. Seda on võimatu seletada — seda tuleb ise tunnetada.

*

Tulles dollaritemaalt on vaid vaja vaadata vaateaknaid ja jagada hinnad neljale. See on võti ellukallidusele Soomes, turisti seisukohalt, sest üks USA dollar võrdub umbes neljale Soome margale. (Täpsemalt 4,16 SM). Riietusesemete hinnad dollarites arvestatult on peagu samad mis Kanadas. Paar meeste kingi $12.-, ülikond $80.-, kampsun $8–12, päevasärk $6.-.

*

Kui turist dollaritemaalt maksab oma arve restoranis ilma suurema ehmatuseta, siis soomlasele on väljas einetamine hoopis kulukam lõbu. Tuleb arvestada sellega, et Soomes töötasud on madalamad kui Kanadas 2-3 korda. On nagu ime kuidas soomlased siiski oskavad hästi elada oma sissetulekute juures. Nad käivad hästi riides, söövad hästi ja neid jakub teatritesse, restoranidesse, kohvikutesse.

Soomlased on saanud hakkama imega, mis ei ole väiksem Lääne-Saksa majandusimest. Nad kosusid pärast sõda imekiirelt vaatamata suurtele kohustustele, mis tasutud Venemaale. Praegu ei ole Soomes praktiliselt tööpuudust — statistika kohaselt ainult 1,8 prots töötuid. Lõunaosas tegelikult vajatakse enam tööjõudu, kuna põhjas siiski on enam vaba töökäsi. Seepeale vaatamata on suudetud pidurdada inflatsiooni. Tarbekaupade hinnad tõusid võrreldes möödunud aastaga vaid 3 prots. kusjuures töötasude tõus on sel aastal ette näha 8prots.

Inflatsiooni vältimine oleneb peamiselt 1967. a. teostatud rahaväärtuse devalveerimisest 23,8 prots võrra, millele järgnes range kokkuhoiuprogramm. Sel aastal oodatakse Soome produktsiooni tõusu 8 prots võrra. Seega majanduslik pilt on parem kui mujal Lääne-Euroopas. Eksport selle aasta esimesel poolel oli 20 prots suurem kui samal ajal eelmisel aastal. Aga ka import suurenes 24 prots võrra.

Tasakaalu saavutamiseks valitsus rakendas krediidikitsenduse autodele, TV-aparaatidele, külmutuskappidele jne. Miinimum sissemaks Lääne-Euroopa autodele on 60 prots. ja N. Vene autodele 40 prots. Muude suuremate tarbeesemete osas sissemaks peab olema vähemalt 30 prots ja kogu võlg tasutud aastaga.

Kuidas Soome saavutas nii suure tööstusliku kapatsiteedi? Üteldakse, et N. Venele paljude aastate jooksul tasutud sõjakahjud, mis moodustas 6 1/2 prots. kogu riigi produktsioonist, sundis ehitama üles tööstuse. Pärast 1952. a. see rakendus ekspordikaupade tootmisele. Praegu N. Liit annab umbes kuuendiku Soome väliskaubandusest.

Ekspertide arvates sel aastal Soome majanduslik stabiilsus on kindlustatud, kuid kui lõppevad rahvusvahelised kaubalepingud, võib suureneda surve hinnakontrolli ja töötasude kokkulepete osas mis avab tee

*

Kõnnime turul ja krõbistame hernekaunu, äsja on tulnud sagar vihma, aga nüüd läigib kivisillutis hommikuses päikeses. Vee ääres istuvad poisid reas — kõigutavad jalgu ja pakuvad plekist topside seest vihmausse söödaks. Kohe järgmine rida on juba kalalaudade jaoks. Silke kastide viisi, kohad, haugid ja siis muidugi latikad — suured kui leivalabidad. Ei mäleta enam kunas neid viimati nägin. Tagapool on kuhjad aedvilju. Kapsad, porgandid ja marjad. Karusmarjad on meil Kanadas peagu unustatud — siin nad on pöidlajämedused. Müügil on ka veel punased sõstrad ja siis muidugi metsamarjad. Nende hulgas suur kast vastkorjatud pohli (ca 63 c. liiter), millest saab nii suurepärast moosi.

Vaade Helsingi turule lõunasadamas on maaliline. Pikad read valgete puldankatustega müügilaudu — tagaplaanil valitsushooned, presidendi tööruumide ees sõdurid valvel.

Turukaubamajas müüakse teisi toiduaineid. Uurime hindasid ja arvutame. Liha maksab umbes sama nagu Kanadas, leib on veidi odavam. Aga sellist ümarikku, panni suurust kohupiimakooki pole näinud mujal kui kodumaal — servgi nii parasjagu pruuniks kõrbenud. Saanud sellest kämlalaiuse viilaku jalutame kai äärde kus mootorpaatidelt müüakse kartuleid. Keedetult need maitsevad suurepäraselt — kollased ja jahused, aga soomlased ise meenutavad ikka aegu kui "hyvät perunat" tulid paatidega teiseltpoolt lahte...

*

Lõunasadama "Olümpiakai" ääres seisab suur valge laev. Selle ninale ja ahtrile on maalitud vene ja eesti keelsete tähtedega TALLINN. Tükike Nõukogude Eesti territooriumis, mis suvekuudel nihutab end üle Soome lahe Helsingisse ja toob kaasa "Tallinna värava". Väravavaht aga on alaliselt Soome pealinnas — Nõukogude Vene saatkond. Seal vaadatakse läbi üle lahe sõita soovijate ankeetlehed ja tehakse otsus. Soomlastel on päevaks-paariks Tallinnasse pääsemine lihtsam, kuid teiste riikide kodanikud peavad saama viisumi. Reisibüroost antakse ankeetleht täitmiseks. See tuleb esitada koos päevapiltidega ja passiga. See jääb Helsingisse kuni reisija jõuab tagasi. Ootaeg üteldakse olevat 10 päeva kuid nagu kuulsin, saavat õige koha leidmisel hakkama ka paari päevaga.

Vene- ja inglisekeelse küsimuslehe tõlge on alljärgnev:

*

ANKEET

isikutele, kes soovivad viisat sissepääsuks NSVL-u või NSVL-ust läbisõiduks.

Palutakse kirjutada selgesti tindiga või kirjutusmasinaga ja vastata täielikult kõigile küsimustele.

Küsimused

1. Perisnimi, eesnimi ja isanimi (isik, kel on mitu nime või varjunime, peab andma need kõik, abielus naine või lesk peab andma oma neiupõlve nime ja oma mehe nime).
2. Sündimise päev, kuu, aasta ja koht.
3. Rahvus sünnilt.
4. Kodakondsus. Kui varemalt oli teine kodakondsus, siis milline?
5. Praegune töökoht, mis tüüpi tööd teete ja mis on teie elukutse?
6. Reisi põhjus ja ettenähtud peatumise kestvus NSVL-us.
7. Kaasas olevate alla 16 aastaste laste perekonnanimed, eesnimed, isanimed ja vanadused.
8. Olete olnud NSVL-us varem? (Kui ja, kunas ja millega tegelesite?)
9. Sugulaste nimed, eesnimed, isanimed ja aadressid NSVL-us (kui on).
10. Alaline aadress.
11. Passi number.

Täitmise kuu — päev, kuu, aasta.

Avaldaja allkiri.

*

Kellaosuti läheneb 10-le ja reisijaid aina liigub trepist üles laevalaele. Sadamahoones on järjekorda ootamas veel üsna kogukene. Peagu kõik sõitjad on seekord soomlased — eestikeelt kuuleb vaid paaril korral. Soomlastel on reis Tallinnasse märksa lihtsam ja turismihooajal nad täidavad enamiku 439 kohast. Neile aitab vaid passist või mõnest muust isikutunnistusest, et teha nädalalõpureis üle lahe. Muidugi tuleb vastata ka teatud küsimustele. Kolme- ja neljapäevasteks matkadeks on vaja N. Vene viisum ja taotlus selleks soovitatakse sisse anda reisibüroole paar nädalat varem.

Vastavast soomekeelsest trükisest loeme, et M/S Tallinn on 100 m pikk ja 14,6 m lai 3219-tonnine laev. Peale kabiinide sisaldab restorani, kaks baari jne. Mai algusest kuni septembri lõpuni teeb ta neli reisi nädalas Helsingist. Ühe- ja kahepäevastel reisidel on majutamine laevas, pikemal peatusel aga hotell Tallinnas. Sinna ja tagasi reis koos einetamise ja mõnede tuuridega Tallinnas maksavad olenevalt matka pikkusest 52—196 SM (ca 15.50—49 dol.) Tuleb täita lihtsad tolliformaalsused ja pidada kinni raha sisseviimise korrast. Soome raha vahetati sel suvel kursiga: 1 rubla — 4,68 SM.

REE.

P. Arumaa 70-aastane

11. okt. tähistas Stokholmis oma 70-a. sünnipäeva eesti silmapaistvamaid teadlasi end. Stockholmi ja Tartu ülikooli õppejõud prof. prof. dr. phil. Peeter Arumaa.

Juubilar sündis Põltsamaal. Õppis Tartu ülikoolis keeleteadust ja saavutas magistri astme a. 1927. Oli ülikooli stipendiaadina indoeuroopa võrdleva keeleteaduse ja slaavi keelte alal end täiendamas Berliini ja Praha ülikoolide juures. 1933 kaitses doktoriväitekirja Tartu ülikoolis ning kutsuti a. 1934 slaavi keelte ja indoeuroopa keeleteaduse professoriks sama ülikooli juurde. Sellel õppetoolil töötas prof. Arumaa kuni kodumaalt põgenemiseni a. 1944.

Siin alustas juubilar oma teaduslikku tegevust Lundi ülikooli juures. A. 1950 kutsuti Stockholmi ülikooli slaavi keelte professoriks. Tema teeneid rootsi ülikoolis on hinnatud riiklikud ordeniga ning a. 1956 valiti ta Rootsi Teaduste Akadeemia korraliseks liikmeks.

Juubilar on tuntud innuka kunstija muusikasõbrana ning omab suure ex-libriste kogu. Ta on abielus kunstnik Karin Lutsuga.

Prof. Arumaa teaduslikud saavutused on äratanud tähelepanu rahvusvahelises ulatuses.

J. Mereväli 50-aastane

J. M. on sündinud 21. oktoobril 1920 Karuse kihelkonnas Läänemaal talupidaja pojana. Lõpetas Vigala Põllutöökooli, praktiseeris Soomes et seal edasi õppida kuid talvesõja puhkedes oli sunnitud tagasi tulema kodumaale. Jätkas õppimist Uumõisa Kõrgemas Põllunduskoolis kuid sõjaolukord sundis selle pooleli jätma ning algasid rasked ajad ja põgenemine läbi Saksamaa mis lõppes Taanis, kus viimane 25 a. elatud. Kopenhaagenis õppis J. M. maalriks, millise tööga end tänaseni elatab. Seltskondlikult oli J. M. juba kodumaal tegev, paguluses jätkas ühiskondlikku tööd Eesti organisatsioonides, olles Eest Seltsi kauaaegne kassapidaja. EELK Lõuna-Rootsi koguduse abiesimees, EPK keskjuhatuse liige ja kaasa töötanud teistes organisatsioonides.

J. M. on alati lahke ning abivalmis nii naabrite kui ka tegeliku töö juures. Soovime Sulle Juss nii kaasmaalaste kui kõikide teiste tuttavate poolt hääd käekäiku järgnevaks viiekümnendaks.

K.

KOITJÄRVE
NOORTELE [illegible]
TALLINN [illegible]
stiftelse GÖTEBORG
POSTGIRO 52 84 27

Kohalik elu

GÖTEBORG

Käsitöönäitus

Göteborgi Eesti Pensionäride ühingu käsitööring korraldab näituse pr. Ella Meyeri eestvõttel Eesti Majas 26 ja 27 oktoobril. Väljapanek koosneb pensionäride näputöödest. Näituse avamine toimub 26 okt kell 13 ja on avatud mõlematel päevadel kella 20-ni, samal ajal serveeritakse ka kohvi ühes koduküpsetatud maiuspaladega. Sissepääs tasuta. Juhatuse nimel A. Lõuend.

GÖTEBORG

Andres Küngi loeng

Göteborgi ülikooli Studentkåreni ruumides, Götabergsgat. 17 toimub pühapäeval, 18. oktoobril kell 20 ülikooli välispoliitilise ühingu korraldusel Andres Küngi loeng teemal "Estland — en studie i imperialism". Kõik teretulnud! Vaba sissepääs!

NORRKÖPING

REE valimised

Valimised Rootsi Eestlaste Esinduse toimuvad 14-23 novembrini. Valimiste läbiviimiseks Norrköpingis ja selle lähemas ümbruses moodustati Valimistoimkond: esimees J. Allas, liikmed: V. Jüriado, J. Aro, K. Kaaman, A. Liiv, D. Lõugas, V. Avatare, A. Korju.

Valimistoimkonna adress: J. Allas, Apelgatan 11 B, tel 011/13 01 34, sekretär: V. Jüriado, Rågatan 6, tel. 011/16 10 27.

Nendele, kes soovivad Norrköpingi piirkonna hääleõiguslike nimekirja kontrollida või sellega tutvuda, on see võimaldatud sekretäri juures.

STOCKHOLM

Koguduse koosolek

EELK Stokholmi koguduse täiskogu koosolek toimub I Kristuse tulemise pühal, 29. novembril 1970, algusega kell 16.30 Jaakobi koguduse kirikusaalis, Jakobsgatan 2, Stokholmis.

Päevakord: 1. Avamine ja palvus. 2. Häälte lugejate ja protokolli kinnitajate valimine. 3. Ülevaade koguduse viimase viie aasta tegevusest. 4. Nõukoguliikmete ja nende asemikkude valimine. 5. Kirikukongressi saadiku ja asemiku valimine. 6. Kohal algatatud küsimused. 7. Koosoleku lõpetamine ja palvus.

"Koguduse liikmete täiskogust võtavad osa kõik täisealised konfirmeeritud koguduse liikmed, kes oma maksukohustused koguduse vastu on täitnud ja vähemalt ühe aasta on koguduse nimekirjas olnud." (Põhim. par. 101).

Juhatus

Leerilaager Metsakodus

1969 aasta suvel toimus Eesti Skautide vabaõhu piirkonnas, Metsakodu, 8. Eest skautlik leerilaager rekordiliselt suure osavõtjate arvuga. Viimasel poolaastal on pidevalt saabunud järelpärimisi järgmise leerilaagri üle. Neid on tulnud igast maanurgast üle Rootsi, mitmed isegi välismaalt.

Sellega arvestades oli küsimus arutusel Eesti Skautlike Noorte Maleva Rootsis juhatuse viimasel koosolekul, kus otsustati vana traditsiooni jätkata. Võimaldada eesti noortele osa võtta leeriõpetusest vabas looduses, kogenud eesti vaimulike juhtimisel, eesti keeles ja eesti meeles. 9. Eesti skautlik leerilaager toimub 4.—25. juulini 1971 Metsakodus. Leerilaagri osavõtu tasu on 400:—. Registreerimised suunata aadressil: Asta Sihiväll, Bygatan 25 C, 502 53 Borås.

EESTI
KULTUURI
KOONDIS
POSTGIRO 57588

Balder Jaani veste:

TESTAMENT

Ma räägin kõik puhtast südamest ära, kuidas see asi juhtus.

Väike Eerik tuli Eesti Majas minu juurde ja ütles:

"Ega kirjutamisest üksi aita midagi, sest see võib ju väga võimalik olla, et need seda kirjatükki ei loe, kellele see on määratud."

"Väga võimalik," olin ma kohe vastutulelikult nõus, kuigi ei teadnud, milles asi seisab. Minul on niisugune põhimõte, et kaasinimest tuleb igati toetada, ka tema mõttetegevuse alal."

"Tihtipeale ilmub hoiatavaid kirjutusi ja meie loodame siis, et need on koputuseks südametunnistusele, aga kes ütleb meile, kas niisugune inimene üldse lehte loeb?

Ma toetasin ka seda mõtet, öeldes:

"Jah, see on suure küsimärgi all, kas ta üldse loeb."

"Vist ei loe, sest niisugune inimene on tavaliselt väga kokkuhoidlik, nii suur kopikakoi, et ei raatsi sente seltungi ostmiseks kulutada',, arvas Väike Eerik.

"Seda võib päris suure kindlusega oletada," ütlesin mina omalt poolt.

!!Kui oletadag, et ta loeb, kes ütleb meile, et hoiatus läheb talle südamesse ja ta käib meie manitsuse järgi?"

"Ta võib väga kergesti meie manitsuse peale vilistada," ütlesin mina.

Väike Eerik sõnas:

"Ta võib meie mõtetega päri olla, kuid arvab, et aega veel on. Venitab ja venitab, kuni ühel päeval tuleb surm. Testament jääbki tegemata ja jälle läheb ühe eestlase rahvuslik rahaPamm meile kaduma, kui ta juhtus üksik inimene olema."

"Sellest on tuline kahju" hüüdsin mina veendunult, sest nüüd oli mul niidiots käes ja see on ka minu kindel arvamus, et testamentide tegemise heaks tuleb midagi ette võtta, see tähendab kontkreetseid samme astuda.

"Juhtkirja peale ei saa lootma jääda," ütles Väike Eerik. "Niisuguse inimese juurde tuleb koju minna ja seal selgitustööd teha."

"Jah, mis seal karta," ütlesin mina. "Ega ta meid ära söö. Misjonäre on saadetud inimsööjate juurde, miks meie ei või minna mõne oma inimese juurde. Ega see ole lõvikoopasse minek — väike külaskäik eesti venna juurde. Ainult et... Kust meie seda teame, kellel testament on tegemata, nii et ta hoiusumma seisab hirmsas ohus?"

"Mina tean üht vanemat härrat, kellega iga päev võib midagi juhtuda, kuid kes testamendi tegemisele ei ole veel mõtelnud."

"Talle tuleks aru pähe panna." ütlesin mina.

"Tuleks jah," oli ka Väikese Eriku vankumatu otsus.

Läksime siis kahekesi seda tööd tegema — aru pähe panema. Olime täiesti teadlikud, et see on väga delikaatne tegevus, mis nõuab head inimesetundmist ja diplomaatilist kunsti ka. Arvasime, et oleme selle ülesande täitmiseks kõikide vajalike omadustega varustatud ja koputasime kaunis julgelt asjaosalise uksele. Seal oli kellanupp ka, aga seda meie ei kasutanud, sest meie mõtlesime, et koputus uksele on ühtlasi ka koputuseks südametunnistusele. Keegi ei ütle ju, et vajutasin ta südametunnistuse kellanupule.

Nimesilt oli uksel, aga ma ei hakka selle härra nime nimetama, sest kõik ei läinud seal nii, nagu meie olime lootnud.

Ta tunnistas meid põrm aega ukseprao vahelt, siis laskis sisse, kuid silmavaatest oli näha, et suhtub meisse suure kahtlusega.

Meie ei hakanud sissejuhatust pidama, tähendab suurest kuumusest kõnelema, mis hakkab juba ära tüütama, vaid lõime kohe oma kaardid lahti.

Tema aastatest ei kõnelnud meie midagi. Ei, me ei pidanud sündsaks neid talle meelde tuletada küll aga tõhutasime seda, et elame väga ohtlikus maailmas.

"Alati võib inimesega midagi saatuslikku juhtuda. Praegu ma istun siin, täis elujõudu, aga poole tunni pärast võin surnud olla," ütles Väike Eerik. Tegi minu arust targasti, et tõi näite endast ega öelnud "praegu sa istud siin" ja nõnda edasi.

Mina ütlesin:

"Jah, see on andeksandmatu viga, kui eestlasele omase kokkuhoiu ja visadusega kogutud kapital läheb kaduma ega suubu virgutava jõuna meie ühiskonna rahvuslikkesse ettevõtetesse."

Rõhutasime kogu aeg rahvuslikku külge, sest meie arvasime, et see on see õige koputus südametunnistusele. Rääkisime lasteaedadest, täienduskoolidest, skautlikust noorusest, aga ka vanadest, et nemand peavad peamiselt seda koormat vedama. Iga üritus nõuab raha, sest meil on üritusi ülemaailmses ulatuses. Esindajaid vaja saata maailma otsa, sest ka seal toimub kokkutulekuid, kus vaja väikest Eestit tutvustada ja maailma südametunnistusele koputada... Jah, koputamist on palju, siin ja seal.

Isand kuulas meid vaikides. Mitte ühtegi sõna ei öelnud vahele ja niiviisi oli ta minu meelest ideaalne kuulaja, kellest võib rõõmu tunda igaüks, kellel on kange tahtmine rääkida ja jutuajamisel domineerida.

Ma pidasin aeg ta nägu silmas, et ilme kaudu kuidagi jälile saada või aimu saada, mis meie jutlustamise ajal ta hinges toimub. Pean aga ütlema, et ega ma suurt targemaks saanud. Ta nägu oli algusest peale kinnisevõitu ja morn ka ja selleks see jäi lõpuni. Lõpp ise... Ah, mis ma ette ruttan.

Rääkisime seal ikka tasa ja targu oma rahvuslikku juttu, kui ta äkki plahvatas. Mehe kannatus sai otsa. Ütles:

"Mina olen kogu aeg püüdnud nii rahulikult elada, et mulle surmamõtteid pähe ei tule, aga teie — nagu kaarnad mu kallal!"

"Vabandage, meie..."

Ta sammus väga energilise sammuga ukse juurde. Meie tõusime püsti, sest meie olime kindlad, et ta kisub ukse lahti ja põrutab: Välja!

Aga ei. Ta keeras ukse lukku. Siis läks võttis lauasahtlist revolvri. Ütles:

"Tulete mulle surmatonti silme ette maalima. Katsuge nüüd ise kui hea see on — seista surmaga silm silma vastu."

Sihtis.

Pauku ei käinud, kuuli ei tulnud, aga imelik asi juhtus: mu süda pihta ei saanud, kuid kukkus siiski. Kukkus saapasäärde, kui piltlikult väljendada.

Väikesel Eerikul läks halvemini. Ma lubasin kohe algul kõik ära rääkida, kuidas see juhtus. Jah, nii see oli: ta sai südamerabanduse.

Pärast selgus veel ka see õnnetu asi, et tal oli testament tegemata, sugulasi tal ei olnud. Pangasummad läksid eestlusele kaduma.

BALDER JAAN

RAAMATURIIUL

ILMUS AJALOOLINE ROMAAN E. V. SAKSALT

Torontos "Orto" kirjastusel ilmus Edgar V. Saksa ajalooline romaan "Hannibali rahvas" Liivi-Vene sõjast, 1576—79, käsitleb tolle perioodi kuulsa eesti sõjasangari Ivo Schenkenbergi võitlusi ja Tallinna elu ning piiramist Ivan Hirm poolt. Raamatusse on paigutatud uudsusena frontispiisid veel praeggi alles olevast Ivo Schenkenber sünnimajast Tallinnas, Kullaseptän. 12 ja tema originaalkiri Tallinna raele eesti lipkonna asutamiseks. Romaani on põimitud ka teisi huvitavaid dokumente, näit. Tallinna rae poolt 16 märtsi kui venelaste löömise päeva pühaks kuulutamise deklaratsioon a. 1577, biograafilisi visandeid Schenkenbergi kaasaegsest kroonik Rüssovist, kes oli Pühavaimu eesti koguduse õpetajaks jne.

"Hannibali rahvas" oli 30-dail aastail hinnatud ja paljuloetud, põnevaim ajalooline romaan eesti kirjanduses. Ilmus originaalselt 1935 "Postimehe" joone all ja 1936 eriraamatuna.

Veel üks suurleht

TORONTO (VE) — Asja avaldas Montreali suur ingliskeelne ajaleht "Star" Toronto ülikooli rahvusvaheliste suhete õppejõu prof. James Earsi artikli "Balti tragöödia" mida ka EPL refereeris.

Selles artiklis valgustas autor asjatundlikult Balti riikide traagilist saatust ja vägivaldset liitmist N. Liiduga ning tegi lõpuks ettepaneku, et Balti riikide küsimus tuleks arutusele võtta eeloleval Euroopa julgeoleku konverentsil, kus sellega võiks välja tulla Kanada delegatsioon. Nüüd on sama artikkel ilmunud ka Kanada kõige suurema tiraazhiga ajalehes Toronto Daily Star pealkirja all: "Ärme unustame Balti tragöödiat". Kuna Toronto Daily Stari tiraazh on ligemale 400.000 eksemplari, siis on prof. Eayrs'i artikkel läinud Kanadas laialdase foorumi ette ning aitab tõenäoliselt selleks palju kaasa, et unustatud ning mahakirjutatud Balti riikide saatuse vastu hakatakse laialdasemat huvi tundma. Artikkel lõpeb prantsuskeelse hüüdega: Elagu Balti riikide vabadus!

"Isa, täna kiitis mind õpetaja."

"See on tore, vahelduseks. Noh, mis ta siis ütles?"

"Et olevat veel tumedamaid poisse kui mina!"

---

†

Arnold Jaansoo'd

mälestavad leinas

A. MANNISTE
perekonnaga

A. TIHANE
perekonnaga

Puhka rahus võõramaa mullas!